

Scilicet illius conspecto semine, nullum
Apparet vivens animal, tantum humor inanis:
1140 Quandoquidem non est ab eo qui cuncta creavit,
Ancipitum species & formula condita rerum:
Nec possunt aliquo fabrefacta exsurgere casu,
Quæ non extiterint jam pridem ab origine Mundi.
Nam quæ causa minor, vel quæ manus æmula summi
1145 Artificis, tanto poterit contendere nisu,
Infecta ut faciat, Regemque imitetur Olympi?

MULUS at iste, inquis, non est ab origine primâ
Structus; & ecce tamen venit, ac profertur in auras.
Imò structus erat; sed quid mutaverit, audi.
1150 In patre asellus erat multis cum millibus, antè
Quàm matrem furtivus equam violaret adulter.
Ignotis subiens teētis, exoticus hausit
Non sibi collectos peregrino è fonte liquores:
Parvula discordi tumuerunt viscera succo:
1155 Vestitique artus asininos humor equinus;
Haud ita dissimilis tamen, aut alienus, ut illos
Rumperet omnino, sed qui pervertere posset:
Et coepit neuter fieri ex utroque parente,
Detorta in melius formâ, sexuque retento.
1160 At quoniam foetus minimi, quos hospes alumnus
In se sopitos immaturosque gerebat,
Insolito nunquam vietu potuere foveri,
Tunc genus extinctum est: quoniam sine numine fabri
Formæ non potuit suppleri forma peremptæ.
1165 Quòd si aliquis cladem effugeret, servatus asylo
Ambigi patris, & genuinâ matre receptus,
Posset item nasci: verùm id contingere raro,

Vel nunquam, & suspecta putem monumenta tulisse.
Mulus propterea vacuus venit, omne per ævum
1170 Prolis egens, solâ posthac reparabilis arte.
Quales in nostris crescunt regionibus herbæ
Quas Asia, aut America recens, aut Africa mittit
Contentas in seminibus: frondescere primùm
Non dubitant; verùm flos illis cassus, & ultrà
1175 Semen ferre negant; frustra enitentibus obstat
Temperies aliena soli, vel frigidus æther.
Sic sterilis mula est, confusis indole binâ
Fermentis; quorum discors natura duplexque
Forma vetat, ne quidquam ex his augescere possit;
1180 Seu quia clauduntur loculi, tunicæque labantes
Flaccescunt, seu pollutus contabuit humor.

QUIPPE hoc femineum officium est, ut idonea solùm
Præbeat interiùs pullis alimenta repostis:
Hoç maris, ut pullos, quorum ipsi copia multa
1185 Semper inest, interdum utero transmittat alendos.
Ova quod attento tibi gallinacea monstrant.
Namque ibi luteolum tenuis membrana vitellum
Cingit, & in lento suspensum albumine vinclis
Continet hinc atque hinc: falsò quæ germina vulgus
1190 Autumat: haec pelli quam testa involvit, adhærent.
Ilio nutritus soboles oritura vitello,
Cùm gallo genitrix est fecundata marito.
Hâc unâ pullus paulatim augebitur escâ;
Quam tenet ipsum etiam gallinæ virginis ovum,
1195 At sterile, & nullo capturum fomite vitam.
Nam nihil inde potest, ubi non fuit antea, oriri.
Quocirca multum est, quæ sit prudentia Mensis

Divinæ, ut stupeas : quando partita laborem
Inter utrumque genus promendæ in sœcula prolis,
1200 In mare prolem ipsam statuit ; dum femina sola
Possidet id quo possit ali & grandescere proles.

ATQUE adeò quoties genitali ardore cientur
Nativi latices, quo se quoque Numinis alti
Pandit provida Mens, in tempora longa propagans
1205 Viventum omne genus, subitus micat ignis amorum :
Utrumque exagitat sexum vesana libido.
Nonnullis sine lege venit, sed quālibet anni
Tempestate ; aliis nidorum menstrua cura ;
Semestres aliis nexus : pars maxima tantum
1210 Vere novo, ac Solis redditu connubia miscent.
Seri hoc igne calent gelido sub marmore pisces ;
Cessit ubi grave frigus aquis, & ab aëre lapsus
In pontum, in fontes, in flumina transit æstus.
Tunc natat omnis amor, tunc flagrant humida regna,
1215 Et lasciva Venus tepidis bacchatur in undis.
At cervos, imbellè pecus, natumque latebris,
Autumnalis agit furor in civilia bella,
Mugituque procul reboat nemus omne salaci.
Sic totum Natura, suas secunda creatrix
1220 Dispertita vices, incendit amoribus annum.
Cessat hyems, & sola gelu quasi coelibe torpet.

QUOD si, cùm videas partes animantibus esse
Non ita præcipias nequeant ut stare sine illis,
Qualia sunt cervis & bobus cornua, quales
1225 Nonnullis dentes, & cauda oculata superbo
Pavoni, atque homini florens in corpore pubes,

Quæ matura dies affert, non ipse dat ortus,
Hinc fortasse putas non seminis esse virilis
Congenitum laticem, at membris aliquando creari,
1230 Tarda quod in nobis veniat generosa juventus,
Falleris haud dubiè. Nam primò ut singula tangam,
Quæ tu innata negas, fierique recentia dicis,
Et plumæ & pubes, dentesque & cornua, quanquam
Non excluduntur certo nisi tempore vitæ,
1235 Formam habuere tamen propriam in radicibus imis,
Principiumque suū. Quanto magis esse paratum
Debuit à teneris, quod continet omnia, semen !
Frigida sed nuper genitis infantibus ætas
Non patitur validis quassari membra fluentis ;
1240 Nec tunicae graciles, nec tenuia vasa resistunt :
Infecundus adhuc circùm præcordia sanguis
Volvit, & crudi stillant in viscera succi,
Lymphaque molliculos fluit immatura per artus.
Ast ubi convaluit grandescens corpus in horas,
1245 Firmatoque vigens adolevit robore virtus ;
Tum cellis trepidare cavis, fremere atque moveri
Haec tenus immotæ contracta exordia gentis.

SIC postquam abreptus tetris Aquilonibus aër
Horrentem brumam terris advexit & undis,
1250 Et cecidit Mundi facies, caligine mersa
Cuncta jacent ; mutæ volucres, & squalida Tellus ;
Obductum Solis jubar, & vix nubila densa
Permeat ambiguæ vaga quedam lucis imago.
In stabulis armenta, greges torpore fatiscant,
1255 In sylvisque feræ : latet intra limina pastor.
Currere tunc rivi, tunc prata virescere cessant :

Nec jam ullæ arboribus frondes , neque gratia ruri :
 Sed stupefacta omnis pallet Natura , siletque
 Sub nive , sub glacie duris obstricta catenis :
 1260 Regnat ubique veternum , & vita simillima morti est.
 Sol autem ut coepit noctes æquare diebus
 Plenius iradians , & amicum restituit ver ;
 Dissilit acre gelu spirante Favonio , & Orbis
 Vincla remittuntur : lenis per corpora cæca
 1265 It calor , & laxat partes , miscetque movendo ;
 Arridetque anni redeuntis prima juventus.

SEMINA sic teneris dormitant abdita rebus ,
 Donec robur ea , & juvenilis concitet ardor.
 Attamen in vario genere ac molimine rerum ,
 1270 Quies nova tempestas anteactæ damna resarcit ,
 Non ullam invenies , quæ , si incrementa recepta
 Veris ab adventu & rorantis munere coeli
 Excipias , causâ in propriâ , dum bruma rigebat ,
 Non fuerit : parvæ sed erant , imisque latebant
 1275 Principiis ; magnæ nunc sunt , oculisque patentes :
 Ante quiescebant ; nunc omni ex parte moventur :
 Nunc res dicuntur ; sed erant compendia rerum.
 Haud secus ille Elephas , qui tergo pondera tanta
 Sustinet , ac turres armisque virisque refertas ,
 1280 Textilis instar equi perit quo prodita Troja ,
 Nascens parvus erat ; minimus quoque matris in alvo.
 At quanto minor in lumbis fuit ille paternis ?
 In lumbis & avi & proavi ? Tamen unus & idem ,
 Aspice sublimi ferientem sidera querum
 1285 Vertice , rimantem radicibus infera regna ,
 Umbrantem patulo ramorum tegmine terras ,

Et qualem Assyrio monstrarunt somnia Regi ;
 Glans fuit , aut potius pars exilissima glandis :
 Atque eadem in queru , glandem quæ protulit illam ,
 1290 Jam distincta suis perfectaque partibus arbos
 Tota erat , exceptis , ut diximus , incrementis.
 Haud aliter gens Hebræum numerosior astris ,
 Quæ Syriæ fines olim ditione tenebat ,
 Nunc servit latè totum diffusa per Orbem ,
 1295 Abramo simul in puero fata constitit omnis ;
 Et dum vagiret , cunis requievit in iisdem.

VERUM , inquis , quo nempe queat contingere pacto ,
 Tam teneris , tam mobilibus cum semina quæque
 Particulis constent , quarum positura , modusque
 1300 Convelli facile , ac dilabi tempore possunt ,
 Undique præterea è variis alimenta receptent
 Corporibus , discors quibus est atque absonta planè
 Temperies , ut tam multos intacta per annos
 Sic maneant , serventque suam inconcussa figuram ?
 1305 Plurimus id cortex facit , & pressura coërcens .
 At ne credideris vel centum è millibus unum
 Proferri in lucem . Perit innumerabile vulgus
 Non natum : ac , veluti ratis ipso naufraga portu ,
 Postquam infinitis latebrarum amfractibus ægre
 1310 Se tandem eruerat , frustraque ad tempora venit
 Expectata diu , correptum præcoce fato ,
 Vivendi amittit spem totam in limine vitæ :
 Aut quia destruitur corpus , quod semina servat ;
 Aut fata dispereunt , simul & conclusa gradatim
 1315 In numero numero plebecula seminiorum .
 Ut vi fracta maris cum gurgite cymba profundo

Mergitur; & cymbæ quæcunque est credita turba
Interit, atque unâ sorbetur mersa procellâ.

- Q U I N etiam fragilem populum necat ægra senectus,
 1320 Aut hebetat minuitque, atque omni robore pulso
Marcentem infringit; vis morbida sæpe trucidat:
Præcipue rapti quam ultrix America metalli
Misit in Europam, pretiumque exigit avaris
Fontem ipsum vitæ inficiens; diroque veneno
 1325 Vulnera jam nimium metuendi inspersit amoris.
Aspice nunc quanta immensum jaictura per Orbem;
Quot pateant leti portæ; quot mutua bella
Mortales inter miseros; quot ubique voraces,
Indomitæque ferae; quot sint dispendia frugum.
 1330 Namque & gramineum germen populatur in herbâ
Corniger, ipse brevi pariter cessurus in escam;
Mactandæque fues & glandem & fagina frangunt
Semina; sic & aves avibus, granisque cibantur;
Sic pecûdum gens nata mori, frumentaque crescunt
 1335 Nata teri, propriâque hominem fulcire ruinâ.
Alterum ab alterius clade integratur, & augmen
Accipit: usque adeò res omnis debita morti
Prædatur, mox præda aliis datur ipsa vicissim.

S E D magis inde patet, cur tanto intexta labore

- 1340 Semina seminibus Mundi concluserit auctor.
Prænoscens etenim variis quâm plurima semper
Interimenda modis, rueret ne fluxa propago
Paulatim, tandemque internecione periret,
Jussit inexhaustâ compagine foeta creari;
 1345 Ut saltem in paucis, quæ demum intacta supersunt,

- Ac velut exscidio communi erepta, manerent
Relliquæ generum incolumes. Hinc masculus intra
Fluctivagos pisces planè est spectabilis humor:
Pisciculorum incredibilis quem copia densum
 1350 Efficit ac niveum; quot habet Sextilis aristas,
Quot sunt in sylvis frondes, quot littore arenæ:
Tale putes omni concretum in corpore semen.
Maximus in minimis certè Deus, & mihi major,
Quâm vasto Cœli in templo astrorumque catervâ.

- 1355 N E C te viventûm numerus perterreat ingens
Corpore in angusto: quis enim pertingere finem
Materiæ possit? Quæ si tam immensa videtur
Exteriùs, Cœli dum tractus ultimaque astra
Suspicias, ac semper diffusam intelligis ultra;
 1360 Non eadem minutis infinita videbitur intus,
Solvare si tentes, penitusque extrema minutim
Quæsieris. Vanus labor undique: terminus illâ
Nec crescente fuit, nec decrescente repertus.

- E R G Ò Materiæ cùm sit pars quælibet ipsa
 1365 Materies, extensa loco, atque instructa figurâ,
Quid vetat abstrusas inter prorsusque latentes
Viventûm in gremio partes, dignoscere quasdam,
Non modò dividuas, iterumque iterumque minores,
Verùm etiam organico ritu doctâque creatis
 1370 Arte laboratas, quæ sint primordia rerum,
Atque alias aliis immersas? Sicut in horto
Cernimus, illuxere dies cùm veris amoeni,
Surgere florentem viridi de cortice gemmam.
Aspicis ut teneram vix audet findere pellem

- 1375 Primùm inter nitidas affulgens purpura frondes ?
 Carpe manu , flos est nōndum , sed molle futuri
 Principium floris ; soles alimentaque desunt :
 Carpe manu , internosque oculo scrutare recessus ;
 Invenies foliorum intexta volumina centum ,
 1380 Et quotquot Zephyris erat expansura coronas ,
 Si crevisse rosæ justum licuisset in ævum.

SEMINA quin etiam , sobolis spem in pyxide clausam ,
 Immatura quidem , sed tota atque integra servat :
 Amplificante vitro quæ si perspexeris , ingens
 1385 Nec priùs auditum subitò mirabere monstrum :
 Scilicet arboreos artus in acumine grani
 Exiguo totos ; distinctamque ordine pulchro
 Radicem à ramis . Tum grana secunda videres
 Protinus in primis , aliudque in germine germen ;
 1390 Si possent oculi tantas penetrare latebras .
 Ast ubi deficiunt sensus , Mens abdita rerum
 Prosequitur , superatque viam . Mysteria tanta
 Jam capis : ecce offert tibi se innumerabilis ordo
 Congenitorum hominum ; quos primo in semine clausit
 1395 Omnipotens sator , aggrestosque volumine parvo
 Implicit : segetem æternam , & sine fine feracem ;
 Quam succedentes anni , revolutaque sensim
 Tempora multiplici foetu , partuque recludunt :
 Et populus surgit , populos quoque mille datus .

1400 AT non hoc hominis proprium est , quod diximus : æquæ
 Competit organico , quod nascitur ac perit , omni .
 Ut rosa , sic reliqui flores , herbæque virentes
 Telluris decus ; & multo producta labore

- Vis segetum ; & pomis dives pendentibus arbos ;
 1405 Quæque tegunt altæ montana cacumina sylvæ :
 Sic acino inclusæ vites , & vitibus uvæ :
 Sic in frumento seges est , & plurima messis :
 Sic reliqua in reliquis : & quæ modò facta videntur ,
 Antea erant , sed opera ; at nunc revoluta patescunt .

1410 INDE fit ut terræ non omnès omnia possint
 Reddere . Nam multis Ceres aurea fulget in arvis ,
 Luxuriantque solo felici atque ubere glebæ ,
 Vix capita ut sufferre queant pendentia sylvæ
 Culmorum : ridet grato sub pondere Tellus ,
 1415 Et fruges largo profundit Copia cornu .
 Tales , ut perhibent , ostentat Moesia campos ;
 Tales Ægypti fortunatissima terra ,
 Niliacis postquam latè perfusa fluentis ,
 Nigrâ conspersas uligine sensit arenas .
 1420 Parte aliâ miseròs sitis horrida , vel gravis humor
 Vastat agros : stipulæ tristes sine honore fatiscunt ;
 Squalet humus , vinctumque ægris præbere recusat ;
 Et raras inter sulci numerantur aristas .
 Haud procul est humiliſ casa paupertatis iniquæ ;
 1425 Livida quam macies , dejectaque fletibus ora ,
 Et querulus dolor , & laceri testantur amictus .

ATTAMEN ex uno potuit tam semine nasci
 Dives opum , quæmacra seges : discriminis ergò
 Non à seminibus , ratio à Tellure petenda .

- 1430 Nimirum salibus vel nullo rore solutis ,
 Vel nimio extinctis , vel deficientibus , omne
 Defuit auxilium , validique potentia nitri :